

Eýran: Durmuş ölümiň ussat gizleýjisi

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Eýran: Durmuş ölümiň ussat gizleýjisi EÝRAN: DURMUŞ ÖLÜMIŇ
USSAT GIZLEÝJISI

Eýran we oňa gulluk edýänler uly labirinte tarap barýarlar, Günbatar modeliniň konfliktini oňa anyklyk we ugur gazandýrmaga ýeterlik bolmaýar

Çaga ulalyp mekdebe gidip başlanda doglandaky ýaly gowy enekä däl-de, gowy mugallyma mätäçlik duýýar.

Artur Şopengauer Ýewropanyň hristianlygy we oňa bolan mätäçligini aşandygyny aýtmak üçin şu aňlatmany ulanypdyr.

Ýagdaý şeýle: eýran režimi we hemme zada garamazdan ýoluny dowam etdirjek bolýan şoňa meňzeş režimleriň problemasy – çagany 45 ýaşyna ýetendigine garamazdan, onuň başyna şindizem

bir enekäniň dikilip goýlanlygydyr.

Ibrahim Reisiniň, Hüseyin Emir Abdullahiýanyň we onuň egindeşleriniň gurban bolmagyna getiren soňky hadysanyň üstünde biraz oýlananymyzda, çaga enekäniň seretmegine rugsat bermegiň netijeleri görnetin orta çykýar.

Ady agzalan ýolbaşçylaryň ölüm habarynyň ýaşaýşyň we dowam edip duran durmuşyň alamatlarydygyna ynanmagyzy isleýän başgada birnäçe ölümiň bildirişini gizleýändigini aýdanymyzda, öte geçmesek gerek.

Bildirişi sessizlik we gizlinlik bilen örtülen ikinji ölüm režimiň syýasy frontyna we yzyndan bu fronty emele getirýän eýran saýlawlar prinsipine çenli deňiş uzaýar.

Çünki prezident we daşary işler ministri bolsun ýa-da bolmasyn, tapawudy ýok, işler öz akymyna dowam edip dur we munuň sebäbi-de hakyky häkimiýetiň bilnişi ýaly Dini lidee Ali Hamaneyiň we Rewolýusion Gwardiýanyň harbylarynyň elinde bolmagy. Tähranyň syýasatyndaky bolup biläýjek üýtgeşmelere degişli orta atylan analizleriň köpüsini gury gep-gybatlaryň topbagyna öwürýänem şudur. Has az sözli synçylar barada aýdanda, düýp mesele bolan Dini lideriň oruntutary meselesiniň üstünde durdular, çünki işiň özeni jemlenýär.

Ikinji ölüm bildirişi otnositel taýdan ösen harby tehnologiýanyň nebsagryjylykly ýagdaýyny gizlemegi göz önüne tutulan raýat-ylmy usullary öz içine alýar.

Eýran öz ylmyna «goranyş» ylmy diýip biler we şeýtmek bilen elmydamkysy ýaly ýoklugyny sözli görnüşde aşyp biler hem-de bu ýoklugy ärdemlige öwürüp biler.

Emma görnüp duran hakykat şu: ýurt goranyşda bolsun ýa-da bolmasyn – könelşene we çöküp barýana meňzeýär, edil Leonid Brežnewiň soňky ýyllarynda Çernobyl heläkçiliginiň ylmy-tehniki yzagalaklygynyň möçberlerini aýan etmezinden öň Sowet Soýuzynyň görünişi ýaly. Mihail Gorbaçýowyň ýolbaşçylygynda bolsa, gazyk urjak bolma agdarlyşygynyň tutuş sistemany agdarmaga ýetjekdigi aýan bolmaga başlapdy.

Üçünji ölüm bildirişi halkyň edinip biljek maglumatlary bilen baglanyşyklydy.

Gümürtikligi we şübheleri aradan aýryp biljek maglumatlary

edinmek, bu ýapyk ýurtda ýassygyň aşagyndan çyra gözlemek bilen deň.

Resmi habarlarda aýdylan zatlara çapraz gelýän maglumatlaryň «syzdyrylmagyna» ýa-da häkimiýetiň kesgittlän wagtyndan öň syzdyrylmagyna gutulgysyz ýagdaýda komplimasiýa hökmünde baha berilýär.

Bular ýaly çemeleşmeler sosial mediýanyň we maglumat elýeterlilikiniň giňden ýaýran döwründe özüne galmagally kwalifikasiýa gazandyrýar.

Ýekehe hadysanyň görkezen şular ýaly ölüm habarlary tanyş we köp gabat gelýän birnäçe ölüme goşulyp gidýäe.

Bu ölümleriň käbirleri erbetleşen ykdysady ýagdaý bilen baglanyşykly, käbirleri-de Mahsa Amininiň we ondan öň Nida Agasoltanyň keç ykballaryna şaýatlyk eden zenanlaryň şertlerine deňiş uzaýar.

Muňa goşmaça, gürrüňi gidýan bildirişler ilatyň sanyna garanda dünýädäki iň köp ölüm jezasynyň berilýän ýurdy bolmagy bilen birlikde, Tähranyň daşarda oýnaýan rollarynyň diňe dartgynlylyk şertlerinde şineleýändigini, sebitdäki her parahatçylykly öwrülişik bilen birlikde yza tesýändigini baradaky çuňňur duýgusyny-da öz içine alýar.

Iň ýokarda oturan Dini lideriň dyzyndan aşakda otyean sözde syýasy we harby ýolbaşçylar kartinasy dünýäde görlüp-eşdilmedik mysalsyz kartina bolmagyny dowam etdirýär.

Munuň özi Eýranyň ölüdigini aňlatmaýar, çünki ol diýseň janly, çus, ýadro taslamasyna hemaýatkär, sebitleýin we halkara arenalarda hasaba alynýan aktýor bolup biler.

Ýeke gezek düwmä basyp birgiden gahar-gazaply märekäni köçäde-de çykaryp bilýär. Bu märeke düwülgi ýumruklar we ýeke golly sygar bilen saga-sola «ölüm» paýradyp bilýär.

Şeýle-de dört arap paýtagtynda özüne düýpli täsir orunlaryny edinip, Siriýanyň ýerleriniň we häkimiýetiniň agramly böleginiň basylyp alynmagynda beter öte geçip biler. Şonuň üçinem onuň modeli durmuş bilen ölümi üstünlikli formada gizleme we has soňra bu gizlemäni uzak ýa-da az wagtlaýyn dowam etdirme babatynda rowaçlanan modeldir.

Belli bir wagtyň dowamynda birnäçeleri şu modele eýerýär.

Kinsi belli bir derejede erkinleşmek isleyändigini aýdýar. Kinsi belli bir derejede erkinlemegi isleyär, kimsi ata-babalarymyzyň şular ýaly ýaşandygy hakda düýpli şübheleriň bardygyna garamazdan ata-babalarynyň ýaşaýşy ýaly ýaşamak niýetiniň bardygyny beýan edýär.

Günbatar we onuň modeli iň kyn döwürlerini başdan geçirip, olara degişli şübheleriň artýan mahaly eýran modeliniň ýörgünlidigini we amatlydygyny öňe sürýän pikirlerem artýar. Afrika ýurtlarynyň Günbatary ýerlerindäki iň soňky obýektlerindenem söküp zyňýan mahalynda, amerikan ýokary okuw jaýlaryndan bütindünýä halklarynyň dem almagyny kynlaşdyrýandygy aýdylýan kolonializme garşy herekete geçmäge çagyryýan sesler eşidilýär.

1979-njy ýylyň eýran rewolýusiýasynyň imperializmi we renessansy bilen bitewilikde Günbatar modeline birkemsiz jogap bolandygyny we häzirem şeýle bolmagynda galýandygyny bilýäris. Bulam gürrüňi edilýän Günbataryň her ýitgisiniň eýran rewolýusiýasy modeli üçin kesgitli utuşdygyny görkezýär. Emma Eýran we oňa gulluk edýänler uly labirinte tarap barýarlar, Günbatar modeliniň konflikti oňa anyklyk we ugur gazandymaga ýeterlik bolmaýar.

Emeli durmuşyň örtüginini astyna gömlen ölümleriň köplügi şu labirinte yşarat edýär.

Ýagdaý durşuna alanda şular ýaly, çünki öňe tutulýan güýç hernäçe uzak dowam etse-de, wagtlaýyn we kadadan daşarydyr.

Eýranlylar eneke tarapyndan esewan edilýän we asla mekdebe gitmeýän çagalar ýaly bolup galmaga mejbur edilýärler.

Hazym SAGIÝE,

Syýasy analitik, žurnalist.

Çarşenbe, 29.05.2024 ý. Publisistika